

Foredrag ved Europabevegelsens midlag.

Hvis vi går en liten generasjon tilbake i tiden, finner vi at den viktigste ontalen av Norges utenrikspolitiske problemer i trontalen ble gitt i former som vekslet noe fra år til år: Den ene hovedformen var "Norges forhold til fremmede makter er tilfredsstillende". Den andre: "Norges forhold til fremmede makter er fortsatt tilfredsstillende".

Jeg tror det er behov for en noe mer omfattende framstilling for å belyse de viktigste sidene av Norges forhold til Europa idag.

Det er mange måter vi kan beskrive vårt samarbeid med andre land på. Noen er målbare, andre ikke. Det økonomiske samkvem er

- 2 -

blant de letteste å finne konkret uttrykk for gjennom utenriks-handel, økonomiske samarbeidsavtaler osv. Når vi kommer til den politiske, kulturelle og sosiale siden ved samarbeidet med andre land er det ikke så lett å finne konkrete eller målbare størrelser for dette.

Jeg skal ikke prøve å sette opp noen rekkefølge av Europas enkelte land, etter graden av Norges samarbeid med dem. Men enkelte hovedtrekk er likevel åpenbare.

Våre skandinaviske og nordiske naboland kommer i en særstilling. Videre er det naturlig å trekke fram de øvrige europeiske land, og blant dem igjen landene i det nordvestre Europa. Her finner vi de landene som vi gjennom all historisk tid har hatt samkvem med og mottatt våre impulser fra. Vår kulturarv har sitt utspring i Vest-Europa. Mange impulser har sitt utspring i land som ligger enda lengre unna, men de har nådd Norge etter

først å ha funnet en europeisk form.

Dette gjelder vår kultur og religion. Det gjelder våre politiske idéer, vårt rettssystem, det økonomiske system og andre grunnleggende trekk.

Gjennom hele etterkrigstiden har vår utenrikshandel vokst raskere enn den alminnelige økonomiske aktivitet. Dette betyr at vårt lands økonomi er blitt vevd stadig sterkere sammen med de land vi har økonomisk samkvem med. På denne måten har hvert land kunnet utvikle sine spesialiteter, og gjennom en utstrakt arbeidsdeling få det maksimale utbytte av sin arbeidsinnsats. Økonomisk isolasjon og sjølbergning på alle felter uten avhengighet av andre land er blitt en utopi.

Styrken av vårt økonomiske samkvem med Europa kan belyses ved å se på omfanget av vår utenrikshandel.

Av vår samlede eksport og import i 1975 foregikk 47 % med EE-landene, 24 % med EFTA-landene og 3 % med COMECON-landene. Alt i alt betyr dette at 74 % av vår utenrikshandel foregår med Europa, 26 % med resten av verden.

Sammen med de fordeler som den internasjonale arbeidsdelingen gir oss blir vår økonomi også mer utsatt for negative impulser fra verdensøkonomien. Det økonomiske tilbakeslag vi har opplevd her hjemme det siste året er ikke skapt i Norge. Dette tilbakeslaget har gitt oss en klar påminnelse om den avhengighet vi lever i i forhold til resten av Europa, og også landene utenfor Europa.

Gjennom en kombinasjon av en dristig motkonjunkturpolitikk og en sterk økonomi med støtte

i framtidige oljeinntekter, har arbeidslivet og produksjonslivet i Norge sluppet lettere fra tilbakeslaget enn de andre vest-europeiske land.

For en begrenset tid kan vi få til en annen økonomisk utvikling enn resten av Europa. Men det er ikke mulig for et enkelt land, særlig når det er et lite land, å føre en økonomisk politikk som over lengre tid går på tvers av den alminnelige økonomiske utvikling i verden rundt oss. Denne avhengighet er ikke mindre om vi ikke er fullt medlem av det europeiske fellesmarkedet.

På det økonomiske området har Norge en rekke viktige avtaler med våre samarbeidspartnere i Vest-Europa. Jeg vil særlig understreke vårt medlemskap i EFTA og i OEEC, samt vår handelsavtale med det europeiske fellesskap. Men disse avtaler avspeiler ikke den fulle dimensjon i vårt alminnelige samarbeid med disse landene. I tillegg til det rene regjeringssamarbeid har vi de

siste årene opplevd et sterkere europeisk samarbeid innen fagbevegelsen hvor sosialistiske, kristlige og kommunistiske fagorganisasjoner for første gang etter krigen samarbeider om felles oppgaver. Tilsvarende samarbeid finner vi mellom industriforbundene, arbeidsgiverorganisasjonene, i handelsnæringen, i bank og skipsfart. Det er også etablert en rekke samarbeidsordninger mellom bedrifter innen industri og skipsfart i Norge og i EF-landene.

Folkeavstemningen om vårt forhold til Det europeiske felleskap fastslo at dette forholdet må baseres på et annet grunnlag enn fullt medlemskap. Denne konklusjonen danner arbeidsgrunnlaget for regjeringen på dette felt. Men folkeavstemningen kunne ikke gi noen fyldestgjørende anvisning på hvordan vi i praktisk politikk skal samarbeid med EF-landene til felles beste. Handelsavtalen gir en ramme for de rent handelsmessige forbindelser. Vi må gjennom konkrete handlinger forme politikk på alle de samlivs-

områder hvor vi møter EF, og det er på nær sagt alle felter.

I mange sammenhenger har vi felles interesser og felles utgangspunkt, på andre områder kan interessene, i det minste i snever forstand, divergere.

Mens vi tidligere har stått overfor enkelt-land ved drøftingen av spørsmål med felles interesse, står vi nå overfor internasjonale samfunn. Dette stiller nye krav til våre politiske og diplomatiske handlinger. Et viktig aktuelt eksempel på dette er forhandlingene om fiskerigrense- og havrettsspørsmål, hvor vi muligens ikke kan forhandle med Storbritannia og de andre enkelt-stater, men må forhandle med de ni sammen.

Jeg tror vi vil møte tilsvarende forhold i andre spørsmål som er viktige for Norge, det gjelder miljøvern, transportpolitikk, forbrukerbeskyttelse, patentkonvensjoner, industripolitikk, forskning osv.

For å vinne fram med våre interesser må vi arbeide med våre tradisjonelle to-sidige forbindelser og dessuten utvikle de nye forbindelser med de internasjonale samfunn. For et lite land er det en fare for at det kan bli vanskelig å nå fram med våre synsmåter.

På andre områder, som f.eks. valutaspørsmål er det skapt brukbare behandlingsformer gjennom Norges deltaking i det organiserte internasjonale samarbeid. Når EF-landene har nådd fram til enighet om en felles energipolitikk, vil vi gjennom IEA få en mulighet til en direkte drøfting både med fellesskapet og de enkelte medlemsland.

Vi har for noen dager siden fått melding om at COMECON i et møte med EF har lagt fram forslag til en økonomisk samarbeidsavtale. Dette er et interessant nytt trekk i forholdet mellom

Øst-Europa og Vest-Europa. Det vil kunne virke stabiliserende på situasjonen i Europa hvis en slik avtale kommer istand. Det er ennå for tidlig å si på hvilken måte en slik avtale vil influere på mulighetene for at land som står utenfor de to organisasjonene kan vinne fram med sine interesser.

Europa er ikke bare delt langs øst-vest skillet eller langs skillet mellom markedsdannelsene i Europa. Vi ser også konturene av en deling mellom land i det sørlige Europa og resten av Vest-Europa. Også på dette området skjer det store omveltninger idag. Vi håper at Spania og Portugal skal finne fram til en varig demokratisk samfunnsform og dermed tre inn i samarbeidet mellom de demokratiske statene i Europa. Det er sannsynlig at EF vil spille en viktig rolle både for utviklingen i Spania og Portugal. Hellas' bestrebelser på å gjenreise og bygge ut et demokratisk samfunn bør hilses med forståelse og samarbeidsvilje i Vest-Europa. Jeg

håper at landet gjør fortsatte framskritt i denne utvikling. Også for Hellas framtid vil EF være en viktig faktor. Det er under forberedelse forhandlinger med sikte på gresk medlemskap fra 1980.

Norge må også søke å spille en rolle i utviklingen av folkestyre og en moderne økonomi i disse sydeuropeiske land. Når det gjelder Portugal, som er i den mest kritiske situasjon, har det vært behov og muligheter for et aktivt engasjement fra norsk side. Det er gledelig at Regjeringen har fått tilslutning fra Stortinget til de direkte støttetiltak som nå er under gjennomføring.

Når det gjelder vårt forhold til de øst-europeiske land er samarbeidet av mange grunner ikke utviklet så sterkt som vi kunne ønske. Vi har her ikke den samme felles bakgrunn i språk, historisk og politisk utvikling og i økonomisk utvikling og økonomiske samarbeidsformer. Men ut fra et sterkt ønske hos norske

myndigheter og hos myndighetene i de øst-europeiske land er det etablert en rekke bilaterale avtaler innen handel, industri, teknologi og kultur. Det finner sted hyppige politiske kontakter blant annet i form av regelmessige samtaler mellom medlemmer av regjeringene i Norge og de enkelte øst-europeiske land.

Det har vært et tradisjonelt innslag i norsk utenrikspolitikk å opprettholde og utvikle et godt naboskap med Sovjet-samveldet. Regjeringen vil selvsagt fortsatt bygge på dette prinsipp i sin utenrikspolitikk.

De tallen jeg refererte fra vår samhandel med de øst-europeiske land, er beskjedne i sammenligning med resten av Europa. Bare 3 % av vår utenrikshandel foregår med disse land, noe mer for eksporten og noe mindre for importen.

Jeg skulle av mange grunner gjerne sett at disse tallene var høyere. Jeg tror at økt varebytte også er et godt middel til

å utvide kontaktflater for forståelse mellom landene. Ved å handle mer med hverandre, ved å forsterke også andre sider av det økonomiske samkvem, med personlige kontakter, samarbeidsordninger m.v. bygger vi ut et reelt grunnlag for tillit. Under vårt økonomiske system er dette spørsmålet på vår side også i stor grad en utfordring til våre import- og eksport-næringer.

Utgangspunktet for vår sikkerhetspolitikk er at Norge av omstendighetene er plassert i et strategisk spenningsfelt i forholdet mellom de to supermaktene. Vår stilling påvirkes i stor

grad av supermaktenes disposisjoner. En økning i spenningsforholdet mellom dem vil gi en tilstrømning også i Norges sikkerhets-situasjon. Vi har således en klar og utvetydig interesse i at den avspenning som er innledet kan fortsette og bli bygget ut. Jeg deler ikke den frykten som hersker på enkelte hold at avspenningen mellom de to store atomvåpenmaktene vil skje på bekostning av våre sikkerhetsinteresser. Tvert om er det en tilspissing avforholdet mellom dem som kunne koste oss dyrt i sikkerhet. Når dette er sagt, er det selvsagt ikke likegyldig for oss hvilket innhold de regler og avtaler supermaktene måtte enes om vil få. Fordi vi blir direkte berørt av ordningene, må vi følge våkent med og på beste måte gjøre våre spesielle interesser kjent for å få disse med i de større avveininger og vurderinger. Tilsvarende plikter vi å se våre egne disposisjoner i forhold til stabiliteten i balansen mellom supermaktene. Vi har et

ansvar for ikke å føre inn nye kilder til usikkerhet. Her er en viktig grunn til å holde stø og fast kurs.

Det er mot en slik bakgrunn vi ser avspenningen som nå er under utvikling i Europa. Konferansen om sikkerhet og samarbeid markerer både avslutningen på en epoke i europeisk politikk og en innledning til en ny. Sluttakten som ble vedtatt i Helsingfors antyder en rekke av de temaer som statene i sitt samspill må utvikle. Også Norge vil aktivt bidra til å skape gjensidig avhengighet på tvers av tradisjonelle motsetninger og skillelinjer i vår verdensdel. Etterhvert må vi komme dit at alle har mer å tape på å bryte ut av samarbeidsordningene enn de kortsiktig kan vinne av ensidige fordeler. Vi ser ikke fram til en slags utopistisk harmonitilstand. Konflikter og motsetninger vil nok fortsatt være en del av den mellomstatlige virkelighet. Vi må

derfor ta sikte på å skape holdninger mellom statene, og en organisasjonsmessig ramme, som vil gjøre det mulig å håndtere både konflikt og samarbeid. Dette er i samsvar med alle statenes interesse i Europa.

Avspenningen i Europa vil stagnerer dersom det ikke oppnås enighet om å redusere og regulere de militære styrker i Europa. Forhandlingene om gjensidige styrkereduksjoner har stått på stedet hvil altfor lenge. Vi håper det nå kan bli bevegelse i forhandlingene. Løsningene på de innfløkte problemene må være slik at det kan skapes en tilnærmet likevektig styrkesituasjon og på et lavere nivå enn det vi har idag. Skulle det oppstå en situasjon hvor Warszawapaktlandene får en markert overvektig situasjon i Sentral-Europa, vil dette også svekke vår egen situasjon på en alvorlig måte. Da ville mangelen på styrkemessig likevekt som

råder i Nord-Europa ble mer tyngende for Norge.

Norge er spesielt interessert i at en avtale om styrkereduksjoner i Sentral-Europa følges av tiltak som tar sikte på å gi vern mot omgælinger, slik som for eksempel å overføre styrker til flankeområdene. Vi ønsker en fortsatt tilknytning til sikkerhetsordningen i Europa. Derfor må vi også koples til de ordninger som styrker den felles sikkerhet. Slike ordninger vil ta sikte på å svekke den militære faktor i europeisk politikk gjennom f.eks. forhåndsvarsling av militære øvelser og forflytninger, forbud mot visse overføringer, utveksling av observatører, osv. De tillitsskapende sikringstiltak må gjelde for hele Europa. De kan være en beskjeden begynnelse på å binde statene sammen i et mønster, til å skape varig fred i vår verdensdel. Det er riktig at det isolert sett dreier seg om beskjedne tiltak.

Men de kan bidra til å forkorte de politiske slagskyggene som kastes av militær virksomhet. Det er gjennom gjensidig politisk båndlegging at vi over tid må vinne fram med en sikkerhetsordning basert på felles forestillinger om voldens fånytte. Veien fram er lang, men vi kan ikke la den forbli uprøvd.

Vi vil aktivt følge opp forpliktelsene og anbefalingene i Sluttakten fra Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa (KSSB) også på det området som direkte angår den militære sikkerhet. Således har vi allerede varslet to allierte øvelser i Norge, "Batten Bolt" og "Atlas Express", til alle deltakerlandene i KSSB selvom de i omfang er klart mindre enn de vi var forpliktet til å forhåndsvarsle. Regjeringen har også fattet prinsipielt vedtak om å invitere observatører også fra øst-statene til større militære øvelser i Norge. Vi vil arbeide aktivt for å følge opp

prinsippene for sikkerhetskonferansen og bygge ut ordningene som ble innledet der.

Norges tilknytning til Europa bidrar til å balansere vår politiske situasjon innenfor alliansen vi er medlem av. Norge er nabo til en av supermaktene og alliert med den andre. Vi er fundamentalt avhengig av amerikansk støtte for å bevare likevekter i Nord-Europa. Men vi har sett det som politisk viktig at det nære samarbeidet mellom Norge og USA er en del av det brede samarbeide mellom de vest-europeiske og de nord-amerikanske statene.

Forbindelsene til Vest-Europa har vært en viktig forutsetning for opprettholdelsen av et godt og nært samarbeide med USA om sikkerhetspolitikken. Rammen om vår sikkerhetspolitikk er og må være atlantisk.

Mitt foredrag omhandler Norges forhold til Europa. Men i dette foredrag i Europabevegelsen kan jeg ikke unnlate å berøre de siste dagenes utvikling av fiskerigrensetvisten mellom Island og Storbritannia.

Det er alltid vondt når ens gode venner kommer inn i en innbyrdes konflikt. Det gjelder både i forholdet mellom personer og mellom stater.

Den norske regjering har fulgt utviklingen i denne konflikten nøye, men det har ikke vært mulig for oss - eller andre utenforstående - å forhindre det diplomatiske brudd mellom de to land.

Regjeringen beklager at man er kommet i en slik situasjon, og jeg tror vi alle deler en følelse av mismot over en slik konflikt mellom de to land som begge står oss nær.

Den norske regjering har erklært overfor de to parter at vi til enhver tid står til rådighet med å hjelpe til å løse tviste

Jeg vil ikke nå engasjere meg i noen dyp analyse av konflikten. Men det er vanskelig å skjule at de spørsmål den gjelder er særlig alvorlige for Island som er mer avhengig av fiske enn noe annet land.

Island har en meget viktig strategisk beliggenhet. Denne beliggenhet er av betydning også for Norge. Uten Islands aktive medvirkning vil Atlanterhavsbroen som knytter Norge til våre fremste støttemakter i Nord-Amerika bli alvorlig svekket. Jeg er glad for at den islandske regjering ønsker å begrense konflikten slik at NATO-medlemskapet og Keflavik-basen ikke berøres. Det er viktig at alle parter opptrer med sindighet og måtehold slik at fiskerigrensekonflikten ikke fører til en langvarig svekkelse av sikkerhetssituasjonen i Nord-Atlanteren. Den overvåking av den maritime virksomhet i Nord-Atlanteren som en rekke av NATO's med-

lemsland deltar i - og hvor Keflavik er et vitalt element - er av stor betydning for roen og stabiliteten i havområdene som omgir Norge.

La meg som avslutning understreke at det er en viktig del av den europeiske oppgave i årene framover å finne fram til en ny rolle for Europa i en verden der de globale samlivsproblemene står øverst på dagsordenen.

Våre interne europeiske problemer er beskjedne i sammenlikning med de problemene som hersker i forholdet mellom den fattige og den rike verden. De grunnleggende problemer verden står overfor er ressursmangel, fattigdom, og sist, men ikke minst mangel på kontroll over den økonomiske og teknologiske utvikling. Dette er de problemer som også Europa og Norge står overfor. Vi må derfor ikke la våre hjemlige og våre europeiske problemer

få en slik dimensjon at vi taper av syne de reelle dimensjoner i verdenssamfunnets problemer.

Det framtidige Europa må ikke være seg sjøl nok. Vi må arbeide for at det blir et utadvendt Europa, både i forholdet til det atlantiske samarbeid, og i forholdet til de globale problemer skapt av ulikhetene mellom fattige og rike nasjoner.